

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТІ ОСВІТНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ

Сергій МЕЛЬНИК

**національний експерт ЄФО, координатор SKILLS 4 JUSTICE, завідувач сектору вищої освіти ДНУ
«Інститут освітньої аналітики» МОН України; +380501612209, smelnikukr@gmail.com**

**Методичний тренінг «Іновації в українській вищій освіті: можливості, рамки,
перспективи»**

Полтава – 20-21 лютого 2025 року

I. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО. Загальні підходи

1. Пункт 9 Статті 34 ЗУ «Про освіту» визначає, що «...Професійні та часткові професійні кваліфікації присвоюються/підтверджуються і визнаються суб'єктами, уповноваженими на це законодавством, зокрема суб'єктами освітньої діяльності....»
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).
2. Пункт 7 Статті 9 ЗУ «Про вищу освіту» зазначає, що «...Освітні програми, що передбачають присвоєння професійних кваліфікацій, повинні забезпечити виконання вимог відповідних професійних стандартів (за наявності). Освітня програма може передбачати можливість присвоєння додаткових декількох професійних кваліфікацій, що формуються за рахунок її вибірових освітніх компонентів. Здобувачу вищої освіти за результатами виконання освітньої програми може бути присвоєно не більше двох професійних кваліфікацій...». Пункт 8 Статті 10 цього Закону наголошує на включенні до стандарту вищої освіти «...вимог законодавства та/або професійних стандартів, необхідних для здобуття відповідних професійних кваліфікацій (за наявності)»
(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

ДОВІДКОВО:

Окремі спеціальності з підготовки бакалаврів, за якими на ринку праці Полтавської області в 2022-2024 роках спостерігалася дефіцитність: (014) Середня освіта; (227) Фізична терапія, ерготерапія.

I. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО. Загальні підходи (продовження)

3. Відповідно до пункту 10 Статті 34 ЗУ «Про освіту» Кваліфікаційні центри - це суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння/підтвердження відповідних професійних та часткових професійних кваліфікацій, визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах. Порядок акредитації кваліфікаційних центрів затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Національного агентства кваліфікацій (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

4. Згідно з пунктом 18-1 Статті 1 ЗУ «Про вищу освіту» «...професія, для якої запроваджене додаткове регулювання, - вид професійної діяльності, доступ до якого, крім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
EAI INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

Для підготовки магістрів дефіцитність кадрів у воєнний період характерна для спеціальностей: (015) Професійна освіта; (016) Спеціальна освіта; (053) Психологія; (102) Хімія; (123) Комп'ютерна інженерія; (206) Садово-паркове господарство, а для спеціальності (227) Фізична терапія, ерготерапія притаманна наддефіцитність

І. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО. Загальні підходи (продовження)

5. Перелік спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання (наказ МОН України від 22 травня 2020 року за № 673

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0502-20#Text>).

6. Порядок присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту (постанова КМУ від 25 жовтня 2024 року за № 1223 «Деякі питання присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту»

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2024-%D0%BF#Text>).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
E A INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На регіональному ринку праці у воєнний період наявний надвисокий рівень перевиробництва кадрів-бакалаврів за 9 спеціальностями, а саме: (022) Дизайн, (029) Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, (061) Журналістика, (072) Фінанси, банківська справа та страхування, (073) Менеджмент, (076) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, (121) Інженерія програмного забезпечення, (122) Комп'ютерні науки та (241) Готельно-ресторанна справа.

II. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за наявності затвердженого професійного стандарту

Відповідно до пункту 11 Статті 34 ЗУ «Про освіту» «процедури присудження, присвоєння/підтвердження кваліфікацій, а також порядок утворення та діяльності і правовий статус суб'єктів, що здійснюють діяльність з оцінювання і визнання освітніх та/або професійних кваліфікацій (повних та часткових), визначаються законодавством (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Прийнятий урядовою постановою (від 15 вересня 2021 р. № 956) Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text>) регулює виключно процедури функціонування кваліфікаційного центру, а не інших центрів з оцінювання/визнання, чи порядку/процедури оцінювання, включно із тими, що застосовуються ЗВО.

Таким чином, юридично чітко не врегульовано питання присвоєння професійної кваліфікації ЗВО за наявності затвердженого відповідного професійного стандарту.

Окремі ЗВО приймають Положення про присвоєння ПК у довільній формі (https://osvita.ua/blogs/94091/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR0j3uYTWBdj7LSuTKEJd-jXKERBdOMhceJqfrfQe_j42Swb-Jj75yzPcj4_aem_K-uecsm0flm7hPDHsgf9nA).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На регіональному ринку праці у воєнний період наявний надвисокий рівень перевиробництва кадрів-магістрів за такими 8 спеціальностями, як: (012) Дошкільна освіта, (013) Початкова освіта, (023) Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, (051) Економіка, (072), Фінанси, банківська справа та страхування, (101) Екологія, (111) Математика та статистика, (241) Готельно-ресторанна справа

II. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за наявності затвердженого професійного стандарту (продовження)

За станом на 15.02.2025 року в Україні є чинними 408 професійних стандартів. З них вимагають наявності 5-8 рівнів НРК – 159 позицій (39,0%). Професійних стандартів, які вимагають наявності 7 рівня НРК (без номенклатури Збройних Сил України), у відповідному Реєстрі – 79 позицій (19,4%). Серед останніх немає жодного для сільського, лісового, водного та рибного господарства (<https://register.nqa.gov.ua/profstandarts>).

На зазначену дату подано 377 заявок на розроблення професійних стандартів, серед яких є тільки 4 підходящі для означеного сектору, а саме: 2411.2 Бухгалтер агропромислового підприємства, 2213.2 Інженер-гідротехнік, 2223.2 Лікар ветеринарної медицини, 2211.2 Рибовод (<https://data.nqa.gov.ua/zaavki-profstandarts/>).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На обласному ринку праці високий рівень надлишковості кадрів-бакалаврів за 10 спеціальностями, а саме: (013) Початкова освіта, (016) Спеціальна освіта, (021) Аудіовізуальне мистецтво та виробництво, (024) Хореографія, (025) Музичне мистецтво, (051) Економіка, (075) Маркетинг, (103) Науки про Землю, (201) Агрономія та (206) Садово-паркове господарство

III. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО через власні чи партнерські кваліфікаційні центри

Створення кваліфікаційного центру регламентується Порядком присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text>), Порядком акредитації кваліфікаційних центрів, затвердженим постановою КМУ від 22 вересня 2021 року №986 «Деякі питання акредитації кваліфікаційних центрів» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2021-%D0%BF#Text>).

Рекомендую з цього питання користуватися матеріалами сайту НАК (<https://register.nqa.gov.ua/accreditation-of-qualification-centers>), та доступними рекомендаціями, наприклад, Методичні рекомендації щодо створення кваліфікаційних центрів. – Харків: НМЦ ПТО у Харківській області, 2023. – 48 с. (<http://nmc.ptu.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/metodychni-rekomendacziyi-shhodo-stvorenniya-kvalifikacijnyh-czentriv-2.pdf>).

За станом на 15.02.2025 року в Україні акредитовано 103 кваліфікаційні центри, з яких тільки 10 присвоюють кваліфікації вище 5 рівня НРК, 7 кваліфікаційних центрів відкрито при ЗВО країни, тоді як на ЗППТО та коледжі припадає 70 або 68,0% від загалу (<https://data.nqa.gov.ua/qualification-centers/>).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На обласному ринку праці у воєнний період високий рівень надлишковості кадрів – магістрів з такими спеціальностями:

(022) Дизайн, (029) Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, (032) Історія та археологія, (052) Політологія, (073) Менеджмент, (121) Інженерія програмного забезпечення, (231) Соціальна робота та (242) Туризм

IV. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за регульованими професіями/спеціальностями

На сьогодні в країні відсутній єдиний/типовий, законодавчо закріплений підхід щодо визначення та застосування на практиці регулювання професійної діяльності. Тобто істотною проблемою для підготовки фахівців за регульованими професіями та визнання професійних кваліфікацій з регульованих професій є те, що воно (визнання) так і здійснюється за різними (диференційованими) процедурами, обсягами, інструментарієм, строками і змістом, які визначаються більш як 40 законодавчо-нормативними актами відповідного галузево-відомчого та професійного спрямування.

Стосовно сільськогосподарського сегменту під законодавче регулювання підпадає діяльність інженера-землевпорядника та лікаря з ветеринарної медицини.

Для детального ознайомлення з цим питанням рекомендую авторську наробку – Аналітичну записку: «Розроблення орієнтовного макету Реєстру регульованих професій, посад та професійних назв робіт, зайняття яких, окрім іншого, потребує рівня вищої та фахової передвищої освіти» (https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/az_rozroblennya-ori%D1%94ntovnogo-maketa-re%D1%94stru-regulovanih-profesij.pdf).

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
IEA INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На ринку праці Полтавської області у воєнний період за спеціальностями сільськогосподарського спрямування для бакалаврів наступна ситуація:
(205) Лісове господарство – збалансованість;
(201) Агрономія, (206) Садово-паркове господарство – надлишковість.

V. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за відсутності професійних стандартів

Це питання нове, але уже випитане на практиці.

Воно регулюється Порядком присвоєння професійних кваліфікацій закладами вищої освіти в разі відсутності професійного стандарту (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1223-2024-%D0%BF#Text>).

Ключовими моментами цього Порядку виступає те, що:

1. Для професійних кваліфікацій, присвоєних закладами вищої освіти, за відсутності професійного стандарту вноситься інформація, що міститься у характеристиці професійної кваліфікації (доповнення до пп. 2 п. 9 Положення про Реєстр кваліфікацій) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-2021-%D0%BF#n211>).
2. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО в разі відсутності професійного стандарту за освітніми програмами, акредитованими до набрання чинності цією постановою, за якими передбачено присвоєння професійної кваліфікації, без дотримання вимог Порядку, затвердженого урядовою постановою 25.10.1014 року, може здійснюватися протягом року з дня набрання чинності цієї постанови.

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
E A INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДОВІДКОВО:

На ринку праці Полтавської області у воєнний період за спеціальностями сільськогосподарського спрямування для магістрів наступна ситуація:
(201) Агрономія – збалансованість; (206) Садово-паркове господарство – дефіцитність.

V. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за відсутності професійних стандартів (продовження)

10 позицій в Порядку, на які першочергово слід звернути увагу:

1. ОП повинна містити компетентності та результати навчання, що дають підстави для присвоєння професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій) та враховують вимоги відповідних кваліфікаційних характеристик (за наявності).
2. ОП передбачає практичну підготовку обсягом не менше 6/3 кредитів ЄТКС для присвоєння повної/часткової професійної кваліфікації відповідно.
3. Наявність в ОП/в ЗВО Порядку присвоєння професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій).
4. Навчання за відповідною ОП повинно бути не менше року для бакалаврів, та 6 місяців – для магістрів.
5. Для ОП, чинних до 25.10.2024 року, закінчення терміну подання на процедуру до НАКу – 25 травня 2025 року.
6. Процедура погодження проводиться тільки за професійною (професійними) кваліфікацією (кваліфікаціями), визначеною (визначеними) в ОП.

V. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за (продовження) відсутності професійних стандартів

7. Присвоєння здобувачу не більш, як 2 повних професійних кваліфікацій, виписаних в ОП.
8. Необхідна наявність листа (листів) роботодавців та/або їх об'єднань – партнерів у розробленні та/чи оцінюванні ОП, вивченні потреби в профільних кваліфікаціях на національному та/або регіональному ринках праці.
9. Обґрунтування ЗВО необхідності впровадження професійної кваліфікації.
10. У характеристиці (змісту) професійної кваліфікації прописуються: назва ПК відповідно до ОП, її рівень в НРК (6 чи 7), наявність у КП, тип (повна або часткова), коротка характеристика мовою результатів навчання та компетентностей, опис відповідності вимогам КХ, законодавства, міжнародним стандартам тощо.

На сьогодні включено до Реєстру кваліфікацій 4 відповідні позиції. Приклад визнаної професійної кваліфікації «Лаборант (медицина)» без наявного ПС за посиланням

<https://drive.google.com/file/d/1RbfsLKq0ydmMznRi9wSCQA9Vs9MJ3Bv/view>.

V. Присвоєння професійних кваліфікацій ЗВО за відсутності професійних стандартів (продовження)

Корисні посилання до пункту 10:

- Перелік співвідношення галузей знань та спеціальностей за освітніми рівнями із підходящими для них професіями (професійними назвами робіт, посадами). https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/1_az_melnik_propoziczi%D1%97-shhodo-zmin-u-napryamah-i-obsyagah-pidgotovki-kadriv-u-vo%D1%94nnij-ta-povo%D1%94nnij-period.pdf;
- Методичні підходи щодо визначення обсягів потреби регіону в робочій силі на короткотермінову перспективу. https://smelnikukr.com/all_materials/;
- Міжнародна стандартна класифікація занять (ISCO-08) <https://ilostat.ilo.org/methods/concepts-and-definitions/classification-occupation/>;
- Багатомовна європейська класифікація занять, навичок, знань та компетенцій. <https://esco.ec.europa.eu/uk/classification>;
- Освітні програми/навчальні курси на Платформі EUROPASS. <https://europass.europa.eu/uk/find-courses>
- Довідник кваліфікаційних характеристик. <https://jobs.ua/dkhp>

SKILLS 4 JUSTICE

Funded by
the European Union

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
INSTITUTE
OF EDUCATIONAL ANALYTICS
State Scientific Institution

ДЯКУЮ!